

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”

“TASDIQLANISHILDI”

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi

Ro'yhatga olindi: BD-5111700-2.03

2018 - yil “13” 08

ONA TILI VA BOLALAR ADABIYOTI

FANDASTURI

Bilim sohasi:	100000 –	Gumanitar
Ta'lim sohasi:	140000 –	Pedagogika
Ta'lim yo'nalishi:	5111700 –	Boshlang'ich ta'lim va sport-tarbiyaviyish

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2018-yil "18" "08" dagi 4 -sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2018-yil "25" "08" dagi 744-sonli buyrug'i bilan ma'qullangan fan dasturlarini tayanch oliy ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar: M.A. Hamrayev

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

D.X.Shodmonqulova

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida professori, filologiya fanlari nomzodi

X.J.Sattorova

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida dotsenti

Taqrizchilar:

Azimov I.M.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Eshmanov G'.J.

Nizomiy nomidagi TDPU xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish hududiy markazi "Til va adabiyot ta'lim" kafedrasida mudiri I.I.n.

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti O'quv - uslubiy Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2018 yil "28" "08" dagi 11-sonli bayonnomasi).

I. O'quv faninigdolzarbligiva oily kasbiyta`limdagi`rni

Mazkur fan dasturi umumiy tilshunoslik fani haqida qisqacha ma'lumot, o'zbek tili leksikologiyasi, frazeologiyasi, leksikografiyasi, hozirgi o'zbek adabiy tilining lug'at tarkibi, fonetik tizimi, grafikasi, orfografiyasi, orfoepiyasi, grammatik qurilishi, morfologiyasi, sintaksisi, punktuatsiyasi, o'zbek tili uslublari, bolalar adabiyoti haqidagi ma'lumotlarni qamrab olgan.

Ona tili fanini chuqur o'rganish uchun falsafa, tarix, etnografiya, adabiyotshunoslik fanlaridan xabardor bo'lish talab etiladi. Tilning rivojlanish tarixi millat tarixi bilan chambarchas bog'liqdir. Tilning lu g'at boyligida yuz beradigan o'zgarishlar jamiyat, xalq tarixida yuz bergan o'zgarishlar asosida amalga oshadi.

Badiiy adabiyot adabiy tilni yangiliklar bilan boyitish uchun juda katta ahamiyatga egadir, shuning uchun talabalarni til muammolarini hal qilishda badiiy adabiyotga tayanishga o'rgatish lozim.

Ona tili fanining amaliy ahamiyati quyidagilar bilan xarakterlanadi:

- har bir inson, ayniqsa, ziyoli inson o'z ona tilisining imkoniyatlaridan mumkin qadar unumli foydalana bilishi kerak;

- ona tili har bir millatni millat sifatida farqlantiradigan, shakllantiradigan buyuk ne'mat ekanligini tushunishimiz kerak;

- ona tili fani milliy til va uning tarkibiga kiruvchi adabiy tilning an'anaviy vazifalaridan tashqari, kompyuter lingvistikasining keng imkoniyatlarini hayotga tatbiq etishda katta rol o'ynaydi.

Ona tilini puxta o'rgatish maqsadida o'qituvchning dars jarayonida slaydlar, proyektor, diaproyektorlar kabi zamonavaiy texnologik vositalardan mohirona foydalanishi maqsadga muvofiqdir. Texnik vositalar talabalarga o'qitilayotgan fanning mohiyatini chuqur anglashga imkon beradi, mash g'ulotning qiziqarliroq bo'lishiga, o'tilgan mavzuni eslab qolishga, vaqtni tejab qolishga yordam beradi.

II.O'quv fanining maqsad va vazifalari

Fanning asosiy maqsadi - bo'lajak o'qituvchilariga ona tilining fonetik xususiyatlari, talaffuz me'yorlari, lug'at (leksik) boyligi, imlo qoidalari va grammatik qurilishi yuzasidan nazariy bilim berish, talabalarning og'zaki va yozma nutqini o'stirish va savodxonligini oshirish, takomillashtirish (bunda lotin yozuviga asoslangan imloni ham o'zlashtira borish) yuzasidan amaliy malaka hosil qilishdir.

Fanning vazifasi - ona tilining barcha bo'limlari yuzasidan talabalarga nazariy bilimlar berish va amaliyotda qo'llashga o'rgatish. Ona tilining davlat tili maqomini olishi hamda "Ta'lim to'g'risida" gi qonun materiallariga tayanish bilan bog'liq bo'lgan o'zgartishlar yetkazish.

Talabalar ona tili fanini o'zlashtirish jarayonida quyidagilarni:

- tilning ijtimoiy mohiyati va uning tarkibiy qismlarini, dunyo tillarining tasnifini, o'zbek tilining qaysi til oilasiiga va turkumiga kirishini; nutq a'zolarini, o'zbek tiliga xos unli va undosh tovushlarni, bo' g'in va ur g'uni, tovush o'zgarishlarini, o'zbek tili grafikasini, imlo va talaffuz qoidalari; hozirgi o'zbek

adabiy tilining lu g'at tarkibini, ma'no ko'chish usullarini, so'zlarning shakl va ma'no xususiyatga ko'ra turlarini, faol va nofaol, o'z va o'zlashgan qatlamni, o'zbek tili frazeologiyasini, milliy til tarkibiga kirgan guruhlarini (sheva, atama, eskirgan va yangi so'zlarni, jargon va argolarni, uyadosh va olinma so'zlarni); o'zbek tilidagi so'z yasaliş usullarini, morfemik tarkibni, mustaqil va yordamchi so'zlarni, modal, undov va taqlid so'zlarni; o'zbek tilidagi so'z birikmasi sintaksisini, gap sintaksisini, matn sintaksisini; o'zbek tili tinish belgilari tizimini, nutq uslublarini, uslubiyat turlarini *bilimga*;

Mazkur kursni o'rganish jarayonida talaba quyidagi:

- unli va undosh tovushlarni tasniflay bilish; so'zlarni bo' g'inlarga ajrata bilish va ur g'ularini to' g'ri qo'ya olish; o'zlashtirilgan qoidalarga asoslangan holda ma'nosi ko'zchgan so'zlarning ma'nolarini, omonim, sinonim, antonym va paronimlik xususiyatlariga ega bo'lgan so'zlarning ma'nolarini, atama, sheva, eskirgan va yangi so'zlarning ma'nolarini izohlay bilish; gap ichidagi yasama so'zlarni aniqlay bilish; so'z turkumlarining xususiyatlarini farqlay olish; gap tarkibidagi so'z birikmalari va gap bo'laklarini aniqlay bilish; tinish belgilarining qo'yilish sabablarini anglay olish; muayyan gaplarning qaysi uslubga tegishli ekanligini farqlay olish *ko'nikma*;

Ona tili fanini o'zlashtirgan talaba quyidagi:

- berilgan matndagi gaplarni fonetik, leksik, morfologik va sintaktik jihatdan to'liq tahlil qilish; mavjud tinish belgilarining qo'yilish o'rinlarini aniqlay olish va qo'yilish sabablarini to'liq tushuntira olish; tildagi mavjud birliklardan to' g'ri va o'rinli foydalana olish *malakasiga ega bo'lishi kerak*;

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-Modul. Kirish. Tilshunoslikdan umumiy ma'lumot

1-mavzu Til ijtimoiy, doim o'zgarib, rivojlanib turuvchi hodisadir. O'zbek tili - O'zbekiston Respublikasining Davlat tili ekanligi. Hozirgi o'zbek adabiy tilining tuzilish uzvlari (elementlari): tovushlar tizimi, leksikasi (yoki lu g'at tarkibi), grammatik qurilishi. Milliy va adabiy til. O'zbek adabiy tili va uning tayanch dialekti (lahjasi). Adabiy tilning o' g'zaki va yozma shakllari. Tilning paydo bo'lishi, tillarning taraqqiyoti, tillarning tasnifi.

2-Modul. Fonetika

2-mavzu . Fonetika haqida umumiy ma'lumot, uning nutq tovushlarini o'rganadigan soha ekanligi. Hozirgi o'zbek tilining fonetik tizimi (sistemesi) haqida ma'lumot. O'zbek tilining fonetik vositalari: nutq tovushlari, ur g'u, ohang (intonatsiya). Fonema, uning so'z ma'nosini farqlashdagi roli. Hozirgi o'zbek tilining fonemalari. Nutq a'zolari va ularning vazifasi. Nutq apparati. Artikulyatsiya. Artikulyatsiya o'rni va artikulyatsiya usuli. Fonetik akustika, tovush balandligi, kuchi, tembri, tempi va cho'ziqligi.

3-mavzu. Nutq tovushlari va ularning tasnifi. Unli va undosh tovushlar. Unli tovushlar, tilning gorizonta, vertikal harakatiga ko'ra hamda lablarning

ishtirokiga ko'ra unli tovushlar tasnifi. Undosh tovushlar, ularning artikulyatsiya (hosil bo'lish) o'rniga, usuliga ko'ra hamda ovoz va shovqinning ishtirokiga ko'ra tasnifi.

4-mavzu. Nutqning asosiy fonetik birliklari: fraza (jumla), takt (sintagma), fonetik so'z, bo' g'in, tovush. Ur g'u va uning turlari: so'z ur g'usi (leksik ur g'u), gap ur g'usi (mantiqiy ur g'u); bo g'liq va erkin ur g'u. Ur g'u olmaydigan birliklar. Ur g'uning so'z ma'nosini farqlashdagi roli.

5-mavzu. Nutq jarayonida tovushlarning o'zgarish xususiyatlari: kombinator o'zgarishlar (assimilyatsiya, dissimilyatsiya, metateza), pozitsion o'zgarishlar.

3-Modul. Grafika va orfografiya.

6-mavzu. O'zbek grafikasi (yozuv tizimi) haqida ma'lumot. Harf tilning asosiy grafik vositasi ekanligi. Tovush va harf. Alifbo (alfavit).

O'zbek imlosi va uning asosiy tamoyil(prinsip)lari; morfologik, fonetik, an'anaviy-etimologik, differensiyalash, grafik tamoyillar. Morfologik tamoyilning asosiy va yetakchi tamoyil ekanligi.

O'zbek imlosining asosiy qoidalari: ayrimharflar, o'zak-negizvaqo'shimchalar, qo'shmaso'zlar imlosi; bo' g'inko'chirish, boshharflarning yozilish qoidalari.

4-Modul. Orfoepiya.

7-mavzu. Orfoepiya haqida umumiy ma'lumot.

Hozirgi o'zbek adabiy tilining orfoepik me'yorlari, unilalar orfoepiyasi, ayrim undoshlar orfoepiyasi, ayrim grammatik shakllar orfoepiyasi. Ayrim orfoepik me'yorlarning imlo qoidalari (orfografik me'yorlarga) mos kelmaslik hollari.

5-Modul. Leksikologiya.

8-mavzu. Leksika (lu g'at tarkibi) va leksikologiya haqida umumiy ma'lumot.

So'z til va nutqning eng muhim va asosiy birligi sifatida. So'zning leksik va grammatik ma'nosi.

9-mavzu. Bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlar. So'zning o'z va ko'chma ma'nosi. Ma'no ko'chirishning asosiy turlari; metafora, metonimiya, sinekdoxa, funksiyadoshlik (ma'noning vazifaga ko'ra ko'chishi; ma'noning torayishi va kengayishi).

10-mavzu. O'zbek tilida so'zlarning shakl va ma'no munosabatlariga ko'ra turlari haqida ma'lumot. Omonimlar, ularning ko'p ma'noli so'zlardan (polisemantizmlardan) farqi.

11-mavzu. Sinonimlar (ma'nodosh so'zlar) va sinonimiya qatori. Antonimlar. Paronimlar. Omonim, sinonim, antonim va paronimlarning asosiy turlari va nutqda qo'llanish xususiyatlari.

12-mavzu.Ona tili lug'at tarkibining ma'no jihatdan tavsiflanishi. Lug'at tarkibidagi so'zlarning kelib chiqishi jihatidan tavsiflanishi.

13- mavzu. Lug'at tarkibining ijtimoiy guruhlar tomonidan qo'llanishi jihatidan tavsiflanishi, Lug'at tarkibining ijtimoiy guruhlar tomonidan qo'llanishi haqida ma'lumot.

14-mavzu.Lug'at tarkibining faolligi yoki nofaolligi jihatidan tavsiflanishi;lug'at tarkibininghissiy-ta'siriy bo'yoqdorligi jihatidan tavsiflanishi.O'zbek tilining nofaol leksikasi, neologizmlar (yangi paydo bo'lgan so'zlar). Hissiy-ta'siriy jihatdan o'zbek tili leksikasi; umumiste'moldagi hissiy-ta'siriy bo'yoqsiz va bo'yoqdor so'zlar. Uslubiy jihatdan o'zbek tili leksikasi: uslublararo (yoki uslubiy betaraf) va uslubiy xoslangan leksika

6-Modul. Frazeologiya.

15-mavzu. Frazeologiya haqida ma'lumot. Frazeologizm til va nutq birligi sifatida. Frazeologik iboralarning ma'no xususiyatlariga ko'ra asosiy belgilari va turlari..Lug'at tarkibidagi ajralmas birikmalar – frazeologik birikmalarning ma'no va tarkib jihatidan tavsiflanishi.

7-Modul. Leksikografiya.

16-mavzu. Leksikografiya haqida umumiy ma'lumot. Lu g'atlar va ularning tiplari: ensiklopedik (qomusiy) va lingvistik (yoki filologik) lu g'atlar. Bir tilli va ko'p tilli lingvistik lu g'atlar. Bir tilli lingvistik lu g'atlarning tiplari.

8-Modul. Morfemika.

17-mavzu.Morfemika va morfema haqida umumiy ma'lumot. Morfema va uning turlari: o'zak morfema va affiksial (qo'shimcha) morfema. Affiksial morfemalarning turlari: so'z yasovchi, shakl yasovchi, so'z o'zgartuvchi affikslar. Shakl yasovchi affikslarning o'ziga xos xususiyatlari va turlari: kategorial va nokategorial shakl yasovchi affikslar. Affiksial morfemalariing tuzilishiga ko'ra turlari: sodda affikslar va qo'shma affikslar.

9-Modul. So'z yasalishi.

18-mavzu.So'z yasalishi haqida ma'lumot. Tub va yasama so'zlar .O'zbek tilida so'z yasash usullari: affiksatsiya, kompozitsiya, semantik, fonetik, abbreviatsiya. Affiksatsiya va kompozitsiya usullari - o'zbek tilida so'z yasashning eng asosiy usullari ekanligi.

10-Modul. Grammatika.

19-mavzu.Grammatika haqida umumiy ma'lumot. So'zning grammatik ma'nosi va grammatik shakli. So'zlarning sintetik, analitik, juft va takroriy, aralash hamda nol ko'rsatkichli shakllari. Grammatik kategoriya haqida umumiy ma'lumot. Grammatik kategoriya grammatik ma'no va ularni ifoda qiluvchi vositalar tizimi ekanligi. Morfologiya va sintaksis grammatikaning qismlari ekanligi.

11-Modul. Morfologiya.

20-mavzu. Morfologiya haqida umumiy ma'lumot. Morfologiya grammatikaning so'z turkumlari va shu turkumlarga xos kategorial, nokategorial shakllar tizimini, so'zning birikish vaqtidagi o'zgarishini tekshiradigan bo'limi ekanligi. So'zning morfologik tuzilishi so'z shaklining qismlaridan (shakl yasash uchun asos bo'luvchi hamda shakl hosil qiluvchi va so'z o'zgartuvchi affikslardan) iborat ekanligi.

21-mavzu. O'zbek tilida so'z turkumlari va ularni ajratish tamoyillari haqida umumiy ma'lumot. Hozirgi o'zbek tilida so'zlarning ot, sifat, son, olmosh, fe'l, ravish, ko'makchi, bo'g'lovchi, yuklama, modal so'z, undov so'z, taqlid so'z turkumlariga ajratilishi.

22-mavzu. Ot. Otlarning grammatik ma'nosi, morfologik belgilari, sintaktik vazifalari. Otning ma'no turlari: atoqli va turdosh ot, aniq va mavhum, yakka va jamlovchi otlar.

23-mavzu. Otlarda kelishik kategoriyasi. Otlarning yasalishi: affiksatsiya, kompozitsiya, abbreviatsiya usullari bilan ot yasash. Otlarda modal forma yasalishi. Otlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, qisqartma, juft otlar.

Otlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, qisqartma, juft otlar.

24-mavzu. Sifat. Uning o'ziga xos ma'nosi, morfologik xususiyatlari, sintaktik vazifalari. Belgini darajalab ko'rsata olishi - sifat darajalari: oddiy, qiyosiy va ortirma daraja. Sifatlarning otlashishi.

25 -mavzu. Sifatlarning yasalishi: affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan sifat yasash. Sifatlarda modal forma yasalishi. Sifatlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma va juft sifatlar.

26-mavzu. Son. Sonning grammatik ma'nosi morfologik belgilari, sintaktik vazifasi. Sonlarning numerativ (sanoq) so'zlar bilan qo'llanishi. Sonlarning otlashish xususiyatlari.

Sonning ma'no turlari: miqdor son va tartib son. Miqdor son turlari: sanoq, dona, chama, jamlovchi va taqsim sonlar. Butun son va kasr son, kasrli son. Sonning tuzilish jihatdan turlari: sodda, tarkibli (yoki qo'shma), juft sonlar.

27-mavzu. Olmosh. Olmoshning grammatik ma'nosi, boshqaso'z turkumlariga morfologik ekvivalentligi (mosligi); otlashish xususiyatlari, gapdagivazifasi.

Olmoshlarning ma'no turlari: kishilik, o'zlik, ko'rsatish olmoshlari.

So'roq, belgilash, gumon, bo'lishsizlik olmoshlari. Olmosh tuzilish jihatdan turlari: sodda va murakkab olmoshlar.

28-mavzu. Fe'l. Fe'lning grammatik xususiyatlari (morfologik belgilari, sintaktik vazifalari). Bo'lishli va bo'lishsiz fe'llar, bo'lishsizlik ma'nosining ifodalanishi.

29-mavzu. Fe'l nisbat (daraja)lari: aniq, o'zlik, majhullik, birgalik, ortirma nisbatlarining grammatik ma'nosi va shakllari.

30-mavzu.Fe'ning vazifadosh shakllari - ma'lum bir sintaktik vazifa bajarishga mos shakllari: sof fe'l, harakat nomi. Sof fe'l, uning kesim vazifasini bajarishga moslashganligi. Harakat nomi, uning grammatik xususiyatlari, yasalishi; fe'lga va otga xos xususiyatlari.

31-mavzu:Fe'ning vazifadosh shakllari. Ravishdosh, uning grammatik ma'nosi, yasalishi; fe'l va ravishga xos xususiyatlari; Tuslanadigan va tuslanmaydigan ravishdoshlar.

Sifatdosh uning grammatik ma'nosi, yasalishi; fe'l va sifatga xos xususiyatlari: (otlashish, shuningdek, tuslanish, zamon ifodalash xususiyatlari).

32-mavzu.Fe'l mayllari (ijro mayli, shart va buyruq-istak mayli), ularning o'ziga xos xususiyatlari. To'liqsiz fe'l.

33-mavzu.Fe'lzamonlari, ularning turlari (o'tgan, hozirgiva kelasizamonfe'llari), o'tganzamonfe'lining turlari: yaqino'tganzamonfe'li, uzoqo'tganzamonfe'li, o'tganzamonhikoyafe'li, o'tganzamondavomfe'li, o'tganzamonmaqsadfe'li. Hozirgizamonfe'lining turlari: Hozirgi-kelasizamonfe'li, hozirgizamondavomfe'li, Kelasizamonfe'lining turlari: kelasizamongumonfe'li, kelasizamonmaqsadfe'li.

34-mavzu.Fe'ning tuslanishi. Shaxs-son (yoki tuslovchi) affiksalar. Ularning turlari: 1-guruh, 2-guruh, 3-guruh tuslovchilari; ularning qo'llanish xususiyatlari.

35-mavzu.Fe'ning yasalishi (affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan fe'l yasash).

36-mavzu. Fe'ning tuzilish jihatdan turlari: sodda va qo'shma fe'llar. Juft fe'llarning o'ziga xos xususiyatlari. Fe'ning modal ma'no ifodalovchi shakllari: sintetik va analitik shakllari. Ko'makchi fe'llar.

37-mavzu. Ravish. Ravishning grammatik ma'nosi, morfologik belgilari va sintaktik vazifasi. Ravishlarning ma'no turlari: holat, miqdor-daraja, payt, o'rin sabab, maqsad ravishlari. Ravishlarda daraja (oddiy, qiyosiy, orttirma darajalar).

38-mavzu. Ravishlarning yasalishi: affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan ravish yasash. Ravishlarning tuzilish jihatdan turlari: sodda, qo'shma, juft va takroriy ravishlar.

39-mavzu.Yordamchi so'zlar. Ko'makchilar. Ularning grammatik xususiyati, turlari: asl ko'makchilar, ot ko'makchilar, fe'l ko'makchilar, Ko'makchi va kelishik qo'shimchalari. Ko'makchi otlar.

40-mavzu.Bo g'lovchilar. Ularning grammatik xususiyatlari. Bo g'lovchilarning qo'llanishiga ko'ra turlari: yakka bo g'lovchilar va takroriy bo g'lovchilar. Grammatik ma'no va vazifalariga ko'ra bo g'lovchilarning turlari: teng bo

g'lovchilar (biriktiruvchi, ziddovchi, ayiruvchi); ergashtiruvchi bo g'lovchilar (aniqllov, sabab, shart va to'siqsizlik, cho g'ishtiruv - o'xshatish bo g'lovchilari.)

41-mavzu. Yuklamalar. Yuklamalarning grammatik xususiyatlari. Yuklamalarni tuzilishiga ko'ra turlari: so'z yuklamalar va affiks yuklamalar. Yuklamalarning ma'no turlari: so'roq va taajjub, kuchaytiruv va ta'kid, ayiruv va chegaralov, aniqllov, gumon, inkor yuklamalari.

42-mavzu. Alohida guruh so'zlar. Modal so'zlar, ularning ma'no va grammatik xususiyatlari, sintaktik vazifalari.

43-mavzu. Undovlar. Ularning grammatik xususiyatlari. Undovlarning otlashishi, sintaktik vazifasi. Undovlarning turlari: his - hayajon (emotsional) va buyruq - xitob undovlari.

44-mavzu. Taqlidso'zlar. Ularning Grammatik xususiyatlari, otlashishi, taqlid so'zlarning sintaktik vazifasi; turlari: tovushga taqlid va shu'la-harakatga taqlid so'zlar.

12-Modul Bolalar adabiyoti

45-mavzu. Adabiyot (bolalar adabiyoti) fanining maqsad va vazifalari. Bolalar kitobxonligi haqida.

46-mavzu. Bolalar adabiyoti va bolalar folklorining mumtoz adabiyot namunalari bilan bog'liqligi.

47-mavzu. O'zbek bolalar adabiyotining vujudga kelishi. O'tgan asrning 30-40-yillaridagi o'zbek bolalar adabiyoti. Hozirgi davrdagi o'zbek bolalar adabiyoti.

48-mavzu. Alisher Navoiy va Gulxaniy ijodida ta'lim-tarbiya masalalari. Alisher Navoiy va Gulxaniyning qisqacha tarjimai holi. Alisher Navoiy va Gulxaniy asarlarida odob-ahloq tushunchasi.

49-mavzu. A. Avloniy va H.H. Niyoziy ijodida ta'lim-tarbiyaga oid g'oyalar. A. Avloniy hayoti va ijodi. H.H. Niyoziy ma'rifati.

50-mavzu. G'afur G'ulom va Quddus Muhammadiyning hayoti va ijodiy faoliyati.

Quddus Muhammadiyning hayoti va ijodiy faoliyati. G'afur G'ulom ijodi tahlili.

51-mavzu. Zafar Diyor va Sh. Sa'dullaning hayoti va ijodi.

Zafar Diyor, Shukur Sa'dulla hayoti va ijodi haqida ma'lumot. Shukur Sa'dulla ijodi tahlili.

52-mavzu. Sulton Jo'ra va Hakim Nazirning hayoti va ijodi.

Sulton Jo'ra hayoti va ijodi tahlili. Hakim Nazir hayoti va ijodi tahlili.

53-mavzu. Po'lat Mo'min va Qudrat Hikmatning hayoti va ijodi.

Po'lat Mo'minning hayoti va ijodi tahlili . Qudrat Hikmatning hayoti va ijodi tahlili.

54-mavzu . Xudoyberdi To'xtaboyev va Farhod Musajon hayoti va ijodi.

Xudoyberdi To'xtaboyev hayoti va ijodi faoliyati haqida ma'lumot. . Farhod Musajon hayoti va ijodi faoliyati haqida ma'lumot.

55-mavzu . Miraziz A'zam va Tursunboy Adashboyev hayoti va ijodiy faoliyati.

Miraziz A'zam hayoti va ijodi. Tursunboy Adashboyev hayoti va ijodi

56-mavzu . Qambar Otaning va Muhammad Alining hayoti va ijodiy faoliyati.

Qambar Ota hayoti va ijodi .Muhammad Ali hayoti va ijodi

57-mavzu . Anvar Obidjon va Abusaid Ko'chimovning hayoti va ijodiy faoliyati.

Anvar Obidjon hayoti va ijodi. Abusaid Ko'chimov hayoti va ijodi.

58-mavzu . Hamza Imonberdiyev va Abdurahmon Akbar hayoti va ijodiy faoliyati.

Hamza Imonberdiyev hayoti va ijodi. Abdurahmon Akbarlarning hayoti va ijodi.

59-mavzu . Chet el bolalar adabiyotining umumiy tahlili. Sharl Perro, aka-uka Grimmlar bolalarga atalgan asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.

Chet el bolalar adabiyotining umumiy tahlili. .Sharl Perro asarlari. .Aka-uka Grimmlar yaratgan ertaklarda ilgari surilgan g'oyalar.

60-mavzu . Xans Kristian Andersen, Aleksandr Sergeyevich Pushkin yaratgan ertak-dostonlarda ilgari surilgan g'oyalar.

Xans Kristian Andersen ijodining ko'p qirrali va rang-barang ekanligi. Aleksandr Sergeyevich Pushkin hayoti va ijodi.

61-mavzu . Nikolay Alekseyevich Nekrasov, Lev Tolstoy yaratgan ertak-dostonlarda ilgari surilgan g'oyalar.

Nikolay Alekseyevich Nekrasov , Lev Nikolayevich Tolstoy hayoti va ijodi.

Lev Nikolayevich Tolstoy asarlarining janr jihatdan rang-barangligi

62-mavzu . Samuil Marshak va Korney Chukovskiylarning bolalarga atab yozilgan asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.

Samuil Marshak va Korney Chukovskiylarning hayoti va ijodi tahlili

13- Modul. Sintaksis.

63-mavzu Sintaksis haqida umumiy ma'lumot. So'z birikmasi, gap bo'lagi va gap sintaksisning tekshirish ob'ekti sifatida. Gapda so'zlarning o'zaro bo'lanishi; teng va ergash bo'lanish haqida umumiy ma'lumot. Ergash bo'lanish so'z birikmasini hosil qiluvchi sintaktik munosabat ekanligi.

So'z birikmasi. So'z birikmasining tuzilishi va grammatik ma'nolari. Birikma tarkibidagi so'zlarning aloqa turlari: boshqaruv, bitishuv, moslashuv. So'z

birikmalarining turlari: hokim soʻzning qaysi soʻz turkumidan ekanligiga koʻra turalri (otli, feʼli, ravishli, sifatli, modal soʻzli birikmalar). Tobe soʻzning sintaktik vazifasiga koʻra turlari (toʻldiruvchili, aniqlovchili, holli soʻz birikmalari). Tuzilishiga koʻra turlari: sodda soʻz birikmalari, murakkab soʻz birikmalari.

64-mavzu.Gap. Gap - kommunikativ (aloqa) birlik sifatida. Ifoda maqsadiga koʻra gap turlari: darak, soʻroq, buyruq gaplar. His-hayajon (undov) gaplar, ularning turlari (darak-undov, soʻroq-undov, buyruq-undov gaplar).

65-mavzu.Gapning tuzilish jihatdan turlari: sodda gaplar, qoʻshma gaplar, oʻzga gapli qurilmalar. Sodda gap haqida umumiy maʼlumot. Boʻlaklarga boʻlinadigan va boʻlaklarga boʻlinmaydigan sodda gaplar; boʻlaklarga boʻlinadigan gap turiari: ikki sostavli (ikki bosh boʻlakli) va bir sostavli gaplar; yi gʻiq va yoyiq, toʻliq va toʻliqsiz gaplar. Ikkinchi darajali boʻlaklarning ishtirokiga koʻra gap tiplari: aniqlovchili yoyiq gap, toʻldiruvchili yoyiq gap, Holli yoyiq gap, aralash holda tuzilgan yoyiq gap.

66-mavzu.Gap boʻlaklari haqida umumiy maʼlumot. Ega va kesim (bosh boʻlaklar) ikki sostavli gaplarni shakllantiruvchi predikativ birliklar ekanligi. Ega va uning ifodalanishi.

67-mavzu.Kesim, uning ifodalanishi, tiplari: feʼl-kesim va ot-kesim; sodda va tarkibli kesim.

68-mavzu .Ega bilan kesimning orasida tirening ishlatilishi.

Ega bilan kesimning orasida tirening ishlatilishi haqida maʼlumot.

69-mavzu.Gapning ikkinchi darajali boʻlaklari (toʻldiruvchi, aniqlovchi, hol). Toʻldiruvchi va uning ifodalanishi. Vositasiz va vositali toʻldiruvchilar, ularning shakllanishi.

70-mavzu.Aniqlovchi va uning ifodalanishi. Sifatlovchi, qaratuvchi, izohlovchilar aniqlovchining turlari ekanligi.

71-mavzu.Hol, uning turlari: ravish, payt, oʻrin, sabab va maqsad hollari.

72-mavzu.Miqdor-daraja, shart va toʻsiqsizlik hollari, ularning ifodalanishi. Gap boʻlaklarining joylashish tartibi.

73-mavzu.Gapning uyushiq boʻlaklari; uyushishning ifoda vositalari: sanash ohangi va teng boʻgʻlovchilar. Uyushiq boʻlakli gaplarda umumiy va umumlashtiruvchi birliklarning qoʻllanishi. Uyushiq boʻlakli gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

74-mavzu.Gapning ajratilgan boʻlaklari, ularning ajratilish sabablari. Ajratilgan boʻlaklarning turlari: ajratilgan ega, ajratilgan ajratilgan kesim, ajratilgan

aniqlovchi (ajratilgan sifatlovchi, ajratilgan qaratqich, ajratilgan izohlovchi), ajratilgan to'ldiruvchi, ajratilgan hol. Ajratilgan bo'lakli gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

75-mavzu. Gap bo'laklari sanalmaydigan birliklar (so'z va birikmalar) haqida ma'lumot: undalma, uning boshqa gap bo'laklari bilan grammatik bo'g'lanmaslik va o'ziga xos ohang xususiyatlari

76-mavzu. Kirish so'z, kirish birikma va kiritma gaplar; ularning boshqa gap bo'laklari bilan grammatik bo'g'lanmaslik va o'ziga xos ohang xususiyatlari. Ularda tinish belgilarining ishlatilishi.

77-mavzu. Sodda gap turlari: bir bosh bo'lakli gaplar va ikki bosh bo'lakli gaplar, ularning turlari. Bir bosh bo'lakli (bir sostavli) gaplar, ularning tiplari: egasiz va kesimsiz bir bosh bo'lakli gaplar. Egasiz bir bosh bo'lakli gap turlari (egasi topiladigan va egasi topilmaydigan gaplar

Egasi topiladigan gaplar: shaxsi aniq, shaxsi noaniq, shaxsi umumlashgan gaplar. Egasi topilmaydigan- shaxtsiz gaplar. Kesimsiz bir bosh bo'lakli gap - atov (yoki nominativ) gap ekanligi.

78-mavzu. Bo'laklarga ajralmaydigan gaplar (so'z-gaplar), ularning o'ziga xos xususiyatlari. To'liq va to'liqsiz gaplar. To'liqsiz gaplarning tuzilish va qo'llanish xususiyatlari.

79-mavzu. Qo'shma gap. Qo'shma gap haqida umumiy ma'lumot. Komponent (qism)larning birikish usuliga ko'ra qo'shma gap turlari: bo'g'langan qo'shma gap, ergashgan (ergash gapli) qo'shma gap, bo'g'lovchisiz qo'shma gap.

80--mavzu. Bo'g'langan qo'shma gap. Bo'g'langan qo'shma gap qismlarining mazmun munosabati. Komponent (qism)lar orasidagi teng aloqa bo'g'langan qo'shma gap qismlarining o'zaro bo'g'lanish usuli ekanligi. Teng bo'g'lovchilar, teng bo'g'lovchi vazifasidagi ayrim yuklamalar, "bo'lsa", "esa" so'z shakllari bo'g'langan qo'shma gap qismlarini bo'g'lovchi vositalar ekanligi. Bo'g'langan qo'shma gap qismlari (komponentlari) orasida tinish belgilarining ishlatilishi.

81-mavzu. Ergashgan qo'shma gap. Ergashgan qo'shma gap - bosh va ergash gaplarning tobelik munosabati asosida vujudga keladigan sintaktik birlik sifatida. Bosh va ergash gap, ularning o'ziga xos xususiyatlari. Ergashtruvchi bo'g'lovchilar, shu vazifadagi ayrim yuklamalar, ko'makchilar, nisbiy so'zlar, turli fe'l shakllari (fe'lning shart, buyruq-istak shakllari. shuningdek, ravishdosh, sifatdosh va to'liqsiz fe'l ergash gapni bosh gapga bo'g'lovchi vositalar ekanligi.

82-83- mavzu. Ergashgan qo'shma gapning turlari: ega ergash gapli qo'shma gap, kesim ergash gapli qo'shma gap, to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap, aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap, ravish ergash gapli qo'shma gap, daraja-

miqdor ergash gapli qo'shma gap, payt ergash gapli qo'shma gap, o'rin ergash gapli qo'shma gap, sabab ergash gapli qo'shma gap, o'xshatish ergash gapli qo'shma gap, shart ergash gapli qo'shma gap, to'siqsiz ergash gapli qo'shma gap, natija ergash gapli qo'shma gap. Bunday gaplarda ergash gapning bosh gapdagi biror bo'lakni (qismni) yoki butun bir bosh gapni izohlash xususiyati. Ergashgan qo'shma gap komponentlari orasida tinish belgilarining ishlatilishi.

84-mavzu. Bog'lovchisiz qo'shma gap. Intonatsiya (ohang) bo g'lovchisiz qo'shma gap komponentlarini o'zaro bo g'lovchi vosita ekanligi. Bog'lovchisiz qo'shma gap qismlarining birikish usullari (sanash va tobelanish ohanglari).

85-mavzu. Bog'lovchisiz qo'shma gap tarkibidagi komponentlarning mazmun munosabati. Bo g'lovchisiz qo'shma gap turlari: bir tipdagi va turli tipdagi komponentlardan tuzilgan bo g'lovchisiz qo'shma gaplar. Bo g'lovchisiz qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

86-mavzu. Murakkab qo'shma gap. Murakkab qo'shma gap uch va undan ortiq komponentlarning mazmun va intonatsiya jihatdan bo g'lanishidan tuzilgan sintaktik birlik sifatida. Murakkab qo'shma gaplarning turlari: 1) bo g'langan qo'shma gap toifasidagi (bo g'lanish yo'li bilan tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar;

87-mavzu. Ergashgan qo'shma gap toifasidagi (ergashish yo'li bilan tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar : a) bir necha ergash gapli murakkab qo'shma gaplar; b) bir necha bosh gapli murakkab qo'shma gaplar ;

88-mavzu. Bo g'lovchisiz qo'shma gap toifasidagi (bo g'lovchi vositalarsiz, ohang orqali tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar;

89-mavzu. Aralash tipda tuzilgan murakkab (murakkab) qo'shma gaplar. Murakkab (ko'p komponentli) qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

90-mavzu. O'zga gapli qurilma. O'zga gap va undan nutqda foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari. O'zga gap turlari: ko'chirma gapli qurilma, o'zlashtirma gap. Ko'chirma gapli qurilmaning tarkibiy qismlari: muallif (avtor) gapi va ko'chirma gap, ularning o'zaro bo g'lanishi. Ko'chirma gapning muallif gapiga nisbatan prepozitiv, postpozitiv va inpozitiv holatlarda qo'llana olishi ko'chirma gapli qurilmalarning o'ziga xos xususiyati ekanligi.

91-mavzu. O'zlashtirma gap, uning o'ziga xos xususiyatlari. Ko'chirma gapli qurilmalarda tinish belgilarining ishlatilishi. Ko'chirma gapli qurilmalarni o'zlashtirma gapga aylantirishning o'ziga xos xususiyatlari

92-mavzu. Matn haqida ma'lumot. Matnni shakllantiruvchi vositalar.

13-Modul. Punktatsiya (ishorat qoidalari).

93-mavzu. O'zbek tili punktuatsiyasining asosiy tamoyillari (mantiqiy-grammatik tamoyil, uslubiy tamoyil, differentsiatsiya tamoyili).

O'zbek tilida tinish belgilari va ularning tasnifi; tinish belgilarining qo'llanish o'rinlari.

14-Modul. Uslubiyat va uslubshunoslik.

94-mavzu. Nutq uslublari haqida ma'lumot. Uslubiyat turlari: leksik, fonetik va grammatik uslubiyat haqida.

95-mavzu. Uslubiyat turlari: morfologik uslubiyat, sintaktik uslubiyat.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlarida bakalavlar ilmiy ijodiy faoliyat bilan shug'ullanib fan sohasidagi yangiliklar bilan amaliy mashg'ulotlarini mazmunini boyitadilar.

Amaliy mashg'ulotlari uchun tavsiya etilgan tahminiy mavzular:

Kirish. Tilshunoslikdan umumiy ma'lumot

1. Til ijtimoiy, doim o'zgarib, rivojlanib turuvchi hodisadir.

Fonetika

2-mavzu . Fonetika haqida umumiy ma'lumot, uning nutq tovushlarini o'rganadigan soha ekanligi. Hozirgi o'zbek tilining fonetik tizimi (sistemi) haqida ma'lumot.

3-mavzu. Nutq tovushlari va ularning tasnifi. Unli va undosh tovushlar.

Nutqning asosiy fonetik birliklari:

5-mavzu. Nutq jarayonida tovushlarning o'zgarish xususiyatlari.

Grafika va orfografiya.

6-mavzu. O'zbek grafikasi (yozuv tizimi) haqida ma'lumot. Harf tilning asosiy grafik vositasi ekanligi. Tovush va harf. Alifbo (alfavit).

O'zbek imlosi va uning asosiy tamoyil(prinsip)lari.

Orfoepiya.

7-mavzu. Orfoepiya haqida umumiy ma'lumot. Hozirgi o'zbek adabiytilining orfoepik me'yorlari, unli orfoepiyasi, ayrim undoshlar orfoepiyasi, ayrim Grammatik shakllar orfoepiyasi.

Leksikologiya.

8-mavzu. Leksika (lu g'at tarkibi) va leksikologiya haqida umumiy ma'lumot.

9-mavzu. Bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlar. So'zning o'z va ko'chma ma'nosi. Ma'no ko'chirishning asosiy turlari.

10-mavzu. O'zbek tilida so'zlarning shakl va ma'no munosabatlariga ko'ra turlari haqida ma'lumot. Omonimlar.

11-mavzu. Sinonimlar (ma'nodosh so'zlar) va sinonimiya qatori. Antonimlar. Paronimlar.

12-mavzu. Ona tili lug'at tarkibining ma'no jihatdan tavsiflanishi. Lug'at

tarkibidagi soʻzlarning kelib chiqishi jihatidan tavsiflanishi .

13- mavzu. Lugʻat tarkibining ijtimoiy guruhlar tomonidan qoʻllanishi jihatidan tavsiflanishi .

14-mavzu. Lugʻat tarkibining faolligi yoki nafaolligi jihatidan tavsiflanishi; lugʻat tarkibining hissiy-taʼsiriy boʻyoqdorligi jihatidan tavsiflanishi. Oʻzbek tilining nafaol leksikasi, neologizmlar (yangi paydo boʻlgan soʻzlar).

Frazeologiya.

15-mavzu. Frazeologiya haqida maʼlumot. Frazeologizm til va nutq birligi sifatida. Frazeologik iboralarning maʼno xususiyatlariga koʻra asosiy belgilari va turlari.. Lugʻat tarkibidagi ajralmas birikmalar – frazeologik birikmalar maʼno va tarkib jihatidan tavsiflanishi .

Leksikografiya.

16-mavzu. Leksikografiya haqida umumiy maʼlumot. Lu gʻatlar va ularning tiplari: ensiklopedik (qomusiy) va lingvistik (yoki filologik) lu gʻatlar. Bir tilli va koʻp tilli lingvistik lugʻatlar..

Morfemika.

17-mavzu. Morfemika va morfema haqida umumiy maʼlumot. Morfema va uning turlari: oʻzak morfema va affiksial (qoʻshimcha) morfema. Affiksial morfemalarning turlari.

Soʻz yasalishi.

18-mavzu. Soʻz yasalishi haqida maʼlumot. Tub va yasama soʻzlar .Oʻzbek tilida soʻz yasash usullari .

Grammatika.

19-mavzu. Grammatika haqida umumiy maʼlumot. Soʻzning grammatik maʼnosi va grammatik shakli. Soʻzlarning sintetik, analitik, juft va takroriy, aralash hamda nol koʻrsatkichli shakllari. Grammatik kategoriya haqida umumiy maʼlumot.

Morfologiya.

20-mavzu. Morfologiya haqida umumiy maʼlumot. Morfologiya grammatikaning soʻz turkumlari va shu turkumlarga xos kategorial, nokategorial shakllar tizimini, soʻzning birikish vaqtidagi oʻzgarishini tekshiradigan boʻlimi ekanligi Oʻzbek tilida soʻz turkumlari va ularni ajratish tamoyillari haqida umumiy maʼlumot.

21-mavzu Ot. Otlarning grammatik maʼnosi, morfologik belgilari, sintaktik vazifalari. Otning maʼno turlari.

22-mavzu. Otlarning aloqa-munosabat kategoriyalari .Otlardagi son kategoriyasi.

23-mavzu. Otlarning yasalishi; Otlarning tuzilish jihatidan turlari.

24-mavzu. Sifat. Uning oʻziga xos maʼnosi, morfologik xususiyatlari, sintaktik vazifalari.

25 -26- mavzu. Sifatlarning yasalishi: affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan sifat yasash. Sifatlarda modal forma yasalishi. Sifatlarning tuzilish jihatidan turlari..

27-mavzu. Son. Sonning grammatik ma'nosi morfologik belgilari, sintaktik vazifasi. Sonlarning numerativ (sanoq) so'zlar bilan qo'llanishi.

Sonning ma'no turlari .

28-mavzu. Olmosh. Olmoshning Grammatik ma'nosi, boshqa so'z turkumlariga morfologikekvivalentligi (mosligi); otlashish xususiyatlari, gapdagivazifasi.

Olmoshlarning ma'no turlari.

29-mavzu. Fe'l. Fe'lning grammatik xususiyatlari (morfologik belgilari, sintaktik vazifalari). Bo'lishli va bo'lishsiz fe'llar, bo'lishsizlik ma'nosining ifodalanish .

30-mavzu. Fe'l nisbat (daraja)lari: aniq, o'zlik, majhullik, birgalik, ortirma nisbatlarining grammatik ma'nosi va shakllari .

31-mavzu. Fe'lning vazifadosh shakllari - ma'lum bir sintaktik vazifa bajarishga mos shakllari: sof fe'l, harakat nomi.

32-mavzu: Fe'lning vazifadosh shakllari. Ravishdosh, uning grammatik ma'nosi, Sifatdosh uning grammatik ma'nosi, yasalishi .

33-mavzu. .Fe'l mayllari (ijro mayli, shart va buyruq-istak mayli), ularning o'ziga xos xususiyatlari. To'liqsiz fe'l.

34-mavzu. Fe'l zamonlari, ularning turlari .

35-mavzu. Fe'lning tuslanishi. Shaxs-son (yoki tuslovchi) affikslar.

36-mavzu. Fe'lning yasalishi (affiksatsiya va kompozitsiya usullari bilan fe'l yasash).

37-mavzu. Fe'lning tuzilish jihatdan turlari. Fe'lning modal ma'no ifodalovchi shakllari: sintetik va analitik shakllari. Ko'makchi fe'llar .

38-mavzu. Ravish. Ravishning grammatik ma'nosi, morfologik belgilari va sintaktik vazifasi. Ravishlarning ma'no turlari. Ravishlarda daraja .

39-mavzu. Ravishlarning yasalishi. Ravishlarning tuzilish jihatdan turlari.

40-mavzu. Yordamchi so'zlar. Ko'makchilar. Ularning grammatik xususiyati, turlari.

41-mavzu. Bo g'lovchilar. Ularning grammatik xususiyatlari. Bo g'lovchilarning qo'llanishiga ko'ra turlari.

42-mavzu. Yuklamalar. Yuklamalarning grammatik xususiyatlari. Yuklamalarniig tuzilishiga ko'ra turlari.

43-mavzu. Alohida guruh so'zlar. Modal so'zlar, ularning ma'no va grammatik xususiyatlari, sintaktik vazifalari.

44-mavzu. Undovlar. Ularning grammatik xususiyatlari. Undovlarning otlashishi, sintaktik vazifasi. Undovlarning turlari: his - hayajon (emotsional) va buyruq - xitob undovlari

45-mavzu. Taqlidso'zlar. Ularning Grammatik xususiyatlari, otlashishi, taqlid so'zlarning sintaktik vazifasi; turlari.

Bolalar adabiyoti

46-mavzu. Adabiyot (bolalar adabiyoti) fanining maqsad va vazifalari. Bolalar kitobxonligi haqida.

47-mavzu. Bolalar adabiyoti va bolalar folklorining mumtoz adabiyot namunalari bilan bog'liqligi.

48-mavzu. O'zbek bolalar adabiyotining vujudga kelishi. O'tgan asrning 30-40-yillaridagi o'zbek bolalar adabiyoti. Hozirgi davrdagi o'zbek bolalar adabiyoti.

49-mavzu. Alisher Navoiy va Gulxaniy ijodida ta'lim-tarbiya masalalari.

50-mavzu . A. Avloniy va H.H. Niyoziy ijodida ta'lim-tarbiyaga oid g'oyalar.

51-mavzu . G'afur G'ulom va Quddus Muhammadiyning hayoti va ijodiy faoliyati.

52-mavzu . Zafar Diyor va Sh.Sa'dullaning hayoti va ijodi.

53-mavzu . Sulton Jo'ra va Hakim Nazirning hayoti va ijodi.

54-mavzu. Po'lat Mo'min va Quddus Hikmatning hayoti va ijodi.

55-mavzu . Xudoyberdi To'xtaboyev va Farhod Musajon hayoti va ijodi.

56-mavzu . Miraziz A'zam va Tursunboy Adashboyev hayoti va ijodiy faoliyati.

57-mavzu . Qambar Otaning va Muhammad Alining hayoti va ijodiy faoliyati.

58-mavzu . Anvar Obidjon va Abusaid Ko'chimovning hayoti va ijodiy faoliyati.

59-mavzu . Hamza Imonberdiyev va Abdurahmon Akbar hayoti va ijodiy faoliyati.

60-mavzu . Chet el bolalar adabiyotining umumiy tahlili. Charl Perroning bolalarga atalgan asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.

61-mavzu . Aka-uka Grimmilar va Xans Kristian Andersen yaratgan ertak-dostonlarda ilgari surilgan g'oyalar.

62-mavzu . Sergeyeovich Pushkin, Nikolay Alekseyevich Nekrasov, Lev Tolstoy yaratgan ertak-dostonlarda ilgari surilgan g'oyalar.

63-mavzu. Lev Nikolayevich Tolstoy, Samuil Marshklarning bolalarga atalgan asarlarida ilgari surilgan g'oyalar.

Sintaksis.

64-mavzu. Sintaksis haqida umumiy ma'lumot. So'z birikmasi, gap bo'lagi va gap sintaksisning tekshirish ob'ekti sifatida. Gapda so'zlarning o'zaro bo'g'lanishi; teng va ergash bo'g'lanish haqida umumiy ma'lumot. Ergash bo'g'lanish so'z birikmasini hosil qiluvchi sintaktik munosabat ekanligiga. -

So'z birikmasi. So'z birikmasining tuzilishi va grammatik ma'nolari. Birikma tarkibidagi so'zlarning aloqa turlari: boshqaruv, bitishuv, moslashuv. So'z birikmalarining turlari: hokim so'zning qaysi so'z turkumidan ekanligiga ko'ra turalri (otli, fe'lli, ravishli, sifatli, modal so'zli birikmalar). Tobe so'zning sintaktik vazifasiga ko'ra turlari (to'ldiruvchili, aniqlovchili, holli so'z birikmalari). Tuzilishiga ko'ra turlari: sodda so'z birikmalari, murakkab so'z birikmalari.

65-mavzu.Gap. Gap - kommunikativ (aloqa) birlik sifatida. Ifoda maqsadiga ko'ra gap turlari: darak, so'roq, buyruq gaplar. His-hayajon (undov) gaplar, ularning turlari (darak-undov, so'roq-undov, buyruq-undov gaplar) .

66-mavzu. Gapning tuzilish jihatdan turlari: sodda gaplar, qo'shma gaplar, o'zga gapli qurilmalar. Sodda gap haqida umumiy ma'lumot. Bo'laklarga bo'linadigan va bo'laklarga bo'linmaydigan sodda gaplar; bo'laklarga bo'linadigan gap turlari: ikki sostavli (ikki bosh bo'lakli) va bir sostavli gaplar; yi g'iq va yoyiq, to'liq va to'liqsiz gaplar. Ikkinchi darajali bo'laklarning ishtirokiga ko'ra gap tiplari: aniqlovchili yoyiq gap, to'ldiruvchili yoyiq gap, Holli yoyiq gap, aralash holda tuzilgan yoyiq

67-mavzu. Gap bo'laklari haqida umumiy ma'lumot. Ega va kesim (bosh bo'laklar) ikki sostavli gaplarni shakllantiruvchi predikativ birliklar ekanligi. Ega va uning ifodalanishi

68-mavzu. Kesim, uning ifodalanishi, tiplari: fe'l-kesim va ot-kesim; sodda va tarkibli kesim yuzasidan mashqlar va testlar. .

69-mavzu Ega bilan kesimning orasida tirening ishlatilish

70-mavzu. Gapning ikkinchi darajali bo'laklari (to'ldiruvchi, aniqlovchi, hol). To'ldiruvchi va uning ifodalanishi. Vositasiz va vositali to'ldiruvchilar, ularning shakllanishi. .

71-mavzu.Aniqlovchi va uning ifodalanishi. Sifatlovchi, qaratuvchi, izohlovchilar aniqlovchining turlari ekanligi. .

72-mavzu.Hol, uning turlari: ravish, payt, o'rin, sabab va maqsad hollari. .

73-mavzu.Miqdor-daraja, shart va to'siqsizlik hollari, ularning ifodalanishi. Gap bo'laklarining joylashish tartibi.

74-mavzu. Gapning uyushiq bo'laklari; uyushishning ifoda vositalari: sanash ohangi va teng bo'g'lovchilar. Uyushiq bo'lakli gaplarda umumiy va umumlashtiruvchi birliklarning qo'llanishi. Uyushiq bo'lakli gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

75-mavzu. Gapning ajratilgan bo'laklari, ularning ajratilish sabablari. Ajratilgan bo'laklarning turlari: ajratilgan ega, ajratilgan ajratilgan kesim, ajratilgan aniqlovchi (ajratilgan sifatlovchi, ajratilgan qaratqich, ajratilgan

izohlovchi), ajratilgan to'ldiruvchi, ajratilgan hol. Ajratilgan bo'lakli gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

76-mavzu. Gap bo'laklari sanalmaydigan birliklar (so'z va birikmalar) haqida ma'lumot: undalima, uning boshqa gap bo'laklari bilan grammatik bo'g'lanmaslik va o'ziga xos ohang xususiyatlari.

77-mavzu. Kirish so'z, kirish birikma va kiritma gaplar; ularning boshqa gap bo'laklari bilan grammatik bo'g'lanmaslik va o'ziga xos ohang xususiyatlari. Ularda tinish belgilarining ishlatilishi .

78-mavzu. Sodda gap turlari: bir bosh bo'lakli gaplar va ikki bosh bo'lakli gaplar, ularning turlari. Bir bosh bo'lakli (bir sostavli) gaplar, ularning tiplari: egasiz va kesimsiz bir bosh bo'lakli gaplar. Egasiz bir bosh bo'lakli gap turlari (egasi topiladigan va egasi topilmaydigan gaplar.

79-mavzu. . Egasi topiladigan gaplar: shaxsi aniq, shaxsi noaniq, shaxsi umumlashgan gaplar. Egasi topilmaydigan- shaxssiz gaplar. Kesimsiz bir bosh bo'lakli gap - atov (yoki nominativ) gap ekanligi.

80-mavzu. Bo'laklarga ajralmaydigan gaplar (so'z-gaplar), ularning o'ziga xos xususiyatlari. To'liq va to'liqsiz gaplar. To'liqsiz gaplarning tuzilish va qo'llanish xususiyatlari.

81-mavzu. Qo'shma gap. Qo'shma gap haqida umumiy ma'lumot. Komponent (qism)larning birikish usuliga ko'ra qo'shma gap turlari: bo'g'langan qo'shma gap, ergashgan (ergash gapli) qo'shma gap, bo'g'lovchisiz qo'shma gap. .

82-mavzu. Bo'g'langan qo'shma gap. Bo'g'langan qo'shma gap qismlarining mazmun munosabati. Komponent (qism)lar orasidagi teng aloqa bo'g'langan qo'shma gap qismlarining o'zaro bo'g'lanish usuli ekanligi. Teng bo'g'lovchilar, teng bo'g'lovchi vazifasidagi ayrim yuklamalar, "bo'lsa", "esa" so'z shakllari bo'g'langan qo'shma gap qismlarini bo'g'lovchi vositalar ekanligi. Bo'g'langan qo'shma gap qismlari (komponentlari) orasida tinish belgilarining ishlatilishi .

83-mavzu. Ergashgan qo'shma gap. Ergashgan qo'shma gap - bosh va ergash gaplarning tobeklik munosabati asosida vujudga keladigan sintaktik birlik sifatida. Bosh va ergash gap, ularning o'ziga xos xususiyatlari. Ergashtruvchi bo'g'lovchilar, shu vazifadagi ayrim yuklamalar, ko'makchilar, nisbiy so'zlar, turli fe'l shakllari (fe'ning shart, buyruq-istak shakllari. shuningdek, ravishdosh, sifatdosh va to'liqsiz fe'l ergash gapni bosh gapga bo'g'lovchi vositalar ekanligi.

84- mavzu. Ergashgan qo'shma gapning turlari: ega ergash gapli qo'shma gap, kesim ergash gapli qo'shma gap, to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap, aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap, ravish ergash gapli qo'shma gap, darajamiqdor ergash gapli qo'shma gap, payt ergash gapli qo'shma gap, o'rin ergash gapli qo'shma gap, sabab ergash gapli qo'shma gap, o'xshatish ergash gapli qo'shma gap, shart ergash gapli qo'shma gap, to'siqsiz ergash gapli qo'shma gap, natija ergash gapli qo'shma gap. Bunday gaplarda ergash gapning bosh gapdagi biror bo'lakni (qismni) yoki butun bir bosh gapni izohlash xususiyati. Ergashgan qo'shma gap komponentlari orasida tinish belgilarining ishlatilishi .

85-mavzu. Bog'lovchisiz qo'shma gap. Intonatsiya (ohang) bo'g'lovchisiz qo'shma gap komponentlarini o'zaro bo'g'lovchi vosita ekanligi. Bog'lovchisiz

qo'shma gap qismlarining birikish usullari (sanash va tobelanish ohanglari).

86-mavzu. Bog'lovchisiz qo'shma gap tarkibidagi komponentlarning mazmun munosabati. Bo g'lovchisiz qo'shma gap turlari: bir tipdagi va turli tipdagi komponentlardan tuzilgan bo g'lovchisiz qo'shma gaplar. Bo g'lovchisiz qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

87-mavzu. Murakkab qo'shma gap. Murakkab qo'shma gap uch va undan ortiq komponentlarning mazmun va intonatsiya jihatdan bo g'lanishidan tuzilgan sintaktik birlik sifatida. Murakkab qo'shma gaplarning turlari: 1) bo g'langan qo'shma gap toifasidagi (bo g'lanish yo'li bilan tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar.

88-mavzu. Ergashgan qo'shma gap toifasidagi (ergashish yo'li bilan tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar : a) bir necha ergash gapli murakkab qo'shma gaplar; b) bir necha bosh gapli murakkab qo'shma gaplar .

89-mavzu. Bo g'lovchisiz qo'shma gap toifasidagi (bo g'lovchi vositalarsiz, ohang orqali tuzilgan) murakkab qo'shma gaplar yuzasidan mashqlar va testlar.

90-mavzu. Aralash tipda tuzilgan murakkab (murakkab) qo'shma gaplar.

91-mavzu. Murakkab (ko'p komponentli) qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.

92-mavzu. O'zga gapli qurilma. O'zga gap va undan nutqda foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari. O'zga gap turlari: ko'chirma gapli qurilma, o'zlashtirma gap.

93-mavzu. Ko'chirma gapli qurilmaning tarkibiy qismlari: muallif (avtor) gapi va ko'chirma gap, ularning o'zaro bo g'lanishi. Ko'chirma gapning muallif gapiga nisbatan prepozitiv, postpozitiv va inpozitiv holatlarda qo'llana olishi ko'chirma gapli qurilmalarning o'ziga xos xususiyati ekanligi.

94-mavzu. O'zlashtirma gap, uning o'ziga xos xususiyatlari. Ko'chirma gapli qurilmalarda tinish belgilarining ishlatilishi. Ko'chirma gapli qurilmalarni o'zlashtirma gapga aylantirish.

95-mavzu. Matn haqida ma'lumot. Matnni shakllantiruvchi vositalar .

Punktuatsiya (ishorat qoidalari).

96-mavzu. Punktuatsiya (tinish belgilari), mazmunga ko'ra ishlatiladigan tinish belgilari.

97-mavzu. Grammatik qurilishga va ohangga ko'ra ishlatiladigan tinish belgilari .

Uslubiyat va uslubshunoslik.

98-mavzu. Uslubiyat haqida ma'lumot, nutq uslublari. .

99-mavzu. Uslubiyat turlari: leksik uslubiyat, fonetik uslubiyat.

100-mavzu Uslubiyat turlari: morfologik uslubiyat, sintaktik uslubiyat

V. Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishda quyidagi shakllar tavsiya qilinadi:

- dasturda tavsiya qilingan darslik va qo'llanmalardan foydalangan holda ona tili fanining bo'limlarini o'rganish;

- o'zlari mustaqil izlab topgan qo'shimcha adabiyotlardan foydalangan holda ona tili fanining bo'limlarini o'rganish;
- badiiy adabiyotlarda muayyan mavzularga doir kartochkalar tayyorlash;
- chuqur o'rganilishi talab qilinadigan mavzular yuzasidan jadvallar va slaydlar tayyorlash;
- muayyan mavzular bo'yicha mustaqil tarzda mashqlar tuzish ;
- muayyan mavzular bo'yicha mustaqil tarzda lu g'atlar tuzish ;

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari:

1. Til oilalari.
2. O'zbek adabiy tili va sheva. Shevalarning o'ziga xos leksik-morfologik va sintaktik xususiyatlari
3. Nutqning fonetik bo'linishi.
4. Nutq tovushlarining o'zgarishlari va ularning imloga ta'siri.
5. Orfoepik me'yorlar. Unlilar orfoepiyasi. Undoshlar orfoepiyasi grammatik shakllar orfoepiyasi. Orfoepik me'yor va imlo.
6. O'zbek tilining imlo qoidalari.
7. Ko'p ma'noli so'zlarning kelib chiqishi
8. Ko'p ma'noli so'zarning badiiy adabiyotlarda qo'llanishi.
9. Sinonim so'zlar va ularning qo'llanishi.
10. Antonim so'zlar va ularning qo'llanishi
11. Omonim so'zlar va ularning qo'llanishi.
12. O'zbek tilining nafaol leksikasi.
13. Frazeologiya. Iboralarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari.
14. Lug'atlarga sharh.
15. Morfemika.
16. So'z yasalishi.
17. Grammatika. So'zning grammatik ma'nosi va grammatik shakli.
18. So'z turkumlari, ularning tasnifi.
19. Otlarning ma'no turlari.
20. Otlarda son kategoriyasi.
21. Otlarda kelishik kategoriyasi.
22. Otlarning yasalishi.
23. Sifat, uning grammatik xususiyatlari.
24. Sifatlarda daraja.
25. Sifatlarning yasalishi.
26. Sifatlarda modal shakl.
27. Son, uning ma'no turlari.
28. Olmosh, uning turlari.
29. Fe'l, uning grammatik xususiyatlari.
30. Fe'l nisbatlari.
31. Fe'lning vazifadosh shakllari.
32. Fe'l mayllari.
33. Fe'llarda shaxs-son kategoriyasi.
34. Fe'l zamonlari.
35. Ko'makchi fe'llar, to'liqsiz fe'l haqidagi

36. Fe'llarning yasalishi.
37. Ravish, uning ma'no turlari.
38. Yordamchi so'zlar, ularning turlari.
39. Modal so'zlar.
40. Undov so'zlar.
41. Taqlid so'zlar.
42. Sintaksis. So'zlarning o'zaro bog'lanishi.
43. Gap, uning xususiyatlari.
44. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari.
45. Sodda gap, uning turlari.
46. Bosh bo'laklar. Ega va kesim, ularning ifodalanishi.
47. Ikkinchi darajali bo'laklar, turlari, ifodalanishi.
48. Gapning uyushiq bo'laklari.
49. Gapning ajratilgan bo'laklari.
50. Gap bo'laklari sanalmaydigan birliklar.
51. Bir bosh bo'lakli va ikki bosh bo'lakli gaplar, ularning turlari
52. To'liq va to'liqsiz gaplar, ularning turlari.
53. Gaplarning tuzilish jihatdan turlari, qo'shma gap, uning turlari.
54. Bo'g'langan qo'shma gaplar, ularning turlari
55. Ergashgan (ergash gapli) qo'shma gap, ergash gaplarning turlari.
56. Bog'lovchisiz qo'shma gaplar va ularning turlari.
57. Murakkab qo'shma gaplar va ularning turlari.
58. O'zga gap, uning turlari.
59. Punktatsiya (tinish belgilari).
60. Uslubiyat, nutq uslublari.

VI. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari Asosiy adabiyotlar

1. M.Hamroyev, D.Muhamedova, D.Shodmonqulova, X. G'ulomova,
2. Sh. Yo'ldosheva Ona tili (darslik) MOLIYA- IQTISOD, Toshkent, 2007-yil.
81.633.1 O-56 Y-6793 (10 ta)
3. R.Ikromova, D.Muhamedova, M.Hamrayev Ona tilidan mashqlar to'plami (o'quv
qo'llanma) TDPU, Toshkent, 2009-yil 81.633.1 921994 И 37 (60 ta)
4. Жумабоев М. Ўзбек болалар адабиёти(дарслик) –Т.: Ўқитувчи, 2002
83.8 (5Ўз) Ж 92 923869 (50)
5. Жумабоев М. Ўзбек болалар адабиёти(дарслик) –Т.: Ўқитувчи, 2012
83.8 (5Ўз) Ж 92 923869 (50)

Qo'shimcha adabiyotlar

6. Sh.Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini

- birgalikda barpo etamiz. Toshkent –“O‘zbekiston” -2016.56 B.
7. Sh.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent –“O‘zbekiston” -2016.488 b.
 8. Sh.Mirziyoyev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlari ta‘minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent –“O‘zbekiston” - 2016.488 b.
 9. Sh.Mirziyoyev. Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Toshkent – “O‘zbekiston” -2017.104 b.
 10. George Yule. The Study of Language. CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. 2010.
 11. H.Jamolxonov. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. 2005, “Talqin” nashriyoti
 12. Sh.Rahmatullayev. Hozirgi adabiy o‘zbek tili. 2006,“Universitet” nashriyoti.
 13. M.Hamrayev. Ona tili fanidan lisoniy tahlil qoliplari. “Sharq” NMAK, 2015.

Internet saytlari:

14. www.tdpu.uz
15. www.pedagog.uz
16. www.Ziyonet.uz
17. www.edu.uz
18. [tdpu-INTRANET. Ped](http://tdpu-INTRANET.Ped)